

Foran jordbruksoppgjøret 2024

Studie- og høringsarbeid i Norges Bondelag

Årets viktigste arbeid i Norges Bondelag starter nå

- Studie- og høringsarbeidet i forkant av jordbruksforhandlingene er den største politiske prosessen vi har i Bondelaget og en sentral del av medlemsdemokratiet vårt.
- Arbeidet omfatter nesten 500 lokallag, alle fylkeslag, faste utvalg, styret og representantskapet.
- Tillitsvalgte i alle ledd har et spesielt ansvar for å legge til rette for å inkludere **ALLE** medlemmer som ønsker det til å gi innspill foran jordbruksforhandlingene. Frist 12. februar

Gangen i jordbruksforhandlingene - utarbeidelse av kravet

Januar/ februar

- Studie- og høringsarbeid i lokallagene
- Budsjettnemnda intensiver arbeidet med å utarbeide grunnlagsmateriale til årets forhandlinger

Februar/mars

- Frist for innspill fra lokallagene til fylkeslaget 12.februar
- Fylkeslaget utarbeider sitt innspill innen 12. mars
- Faste utvalg i Norges Bondelag utarbeider sine innspill innen 12. mars

Mars

- Representantskapsmøte i Norges Bondelag- rådgivende organ for forhandlingsutvalget, 20. – 21. mars

April

- Budsjettnemnda ferdigstiller grunnlagsmateriale
- Forhandlingsutvalget utarbeider krav fra Norges Bondelag
- Lage felles krav med Norsk Bonde- og Småbrukarlag= Jordbruket krav
- Jordbruket leverer sitt krav til staten

Gangen i jordbruksforhandlingene - jordbruksforhandlingene

Mai

- Mottar Statens tilbud ca ei uke etter kravet leveres
- Jordbruksforhandlinger
- Avtale eller brudd- siste frist 16. mai
- Ved brudd: Aksjoner

Juni

- Stortinget vedtar jordbruksavtalen. Ved brudd legges statens tilbud til grunn.

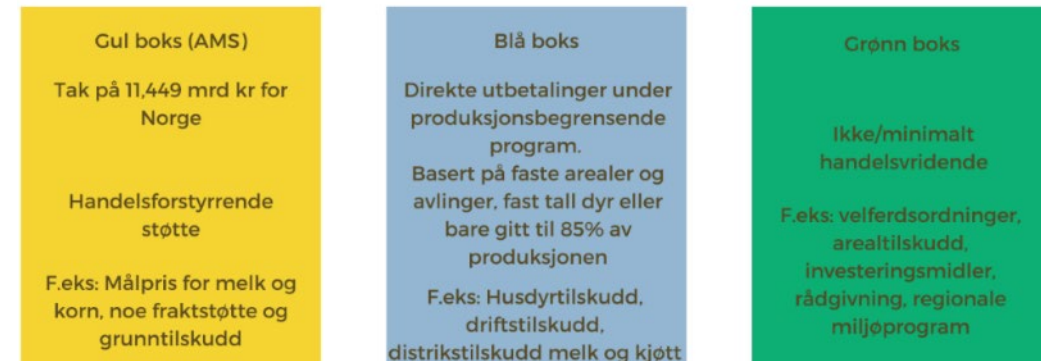
Del 1

Her omtales temaer som:

- Inntektsutvikling og kostnadsvekst
- Markedsordningene for melk og korn
- Hovedprioriteringer i fordelingen
- Velferdsvirkemidler
- Investeringer
- Bærekraftig landbruk

Disse temaene mener vi er sentrale for alle og oppfordrer dere til å svare på flest mulig av spørsmålene. Bruk også gjerne «fritekstfeltene» om dere har andre kommentarer og innspill.

WTO - internstøtte

De minimis - Ubetydelig støtte som utgjør 5% av produksjonsverdien

Del 2

Velg den/de produksjonene som er mest aktuelle i ditt lokallag. Det er ikke nødvendig å svare på alle spørsmål.

- Økologisk produksjon
- Ku- og geitemelk
- Storfekjøtt
- Sau og lam
- Svinekjøtt
- Egg og fjørfekjøtt
- Korn og kraftfôr
- Grønnsaker, frukt, bær og potet

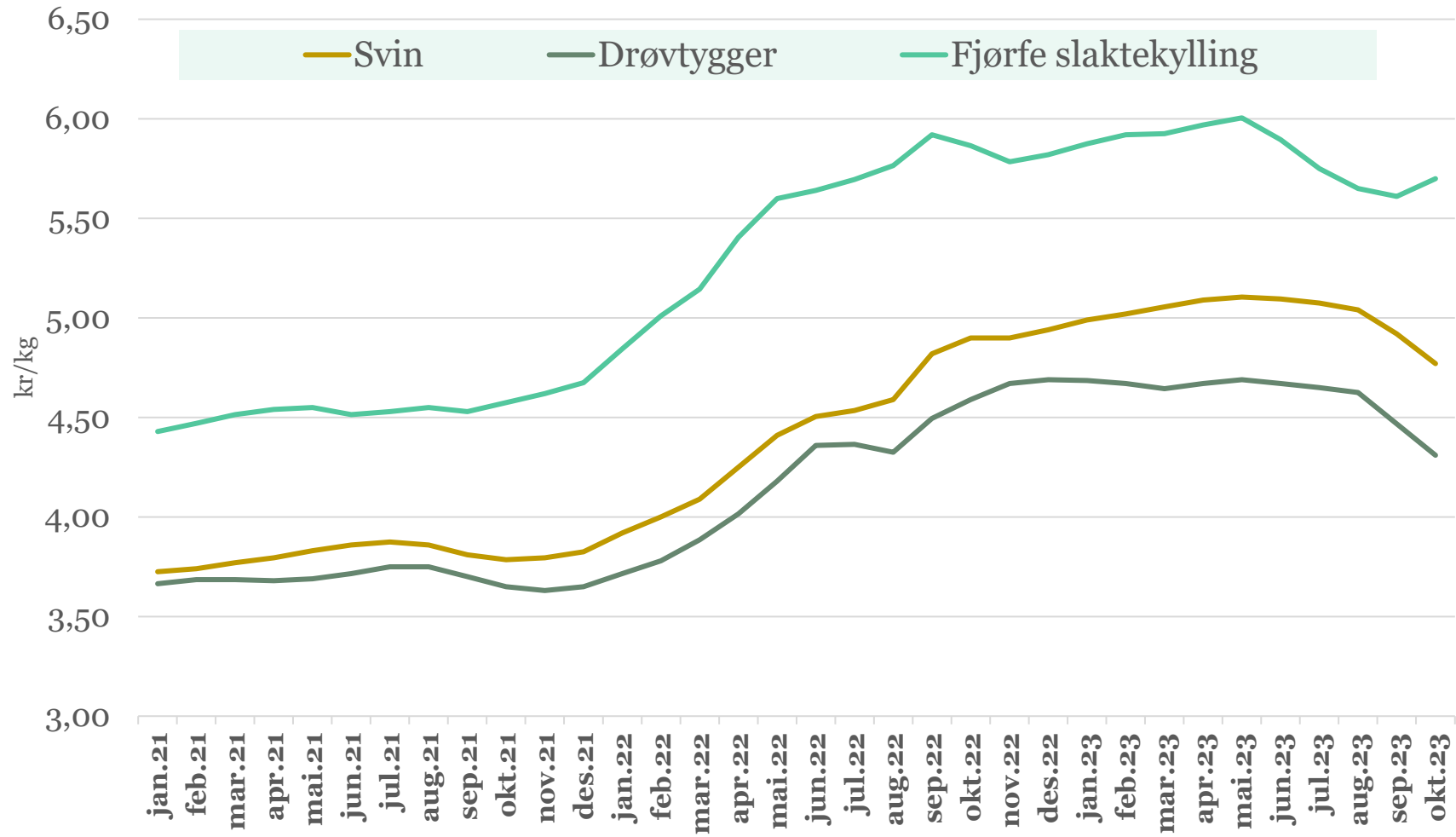
Hva er ståa i norsk landbruk?

- Stor variasjon også i år.
- Klimautfordringer i år, med både tørke og flom.
- Næringen er preget av en situasjon hvor mange sliter økonomisk. De er fortvilet. Det er likevel en del som tjener penger, men de er lite aktive i debattene.
- Frustrasjon/Utålmodighet rundt regjeringas lovnader og leveranser.
- Kostnadsveksten avtar kanskje?
  - For noen innsatsfaktorer ser man en brems og nedgang. Strøm, gjødsel, diesel, kraftfôr.
- Renteøkninger/usikkerhet rundt lønnsomhet bremser investeringer .
- Flere har hatt/har større likviditetsutfordringer enn historisk.
- Renteøkningene slår nå ut med full tyngde inn for de som har investert mye og har store lån.
- Det har vært god markedsbalanse. Nå er det utfordringer for både svinekjøtt og storfekjøtt.
- Økte matvarepriser gir endret forbruksmønster, dette påvirker markedet for varer fra norsk landbruk.
- Sau. Kommet ut av overproduksjonsmørket. Muligheter for inntektsvekst?
- Ca 280 færre søkere av produksjonstilskudd i 2023. -0,7 %. Lavere nedgang enn tidligere år.

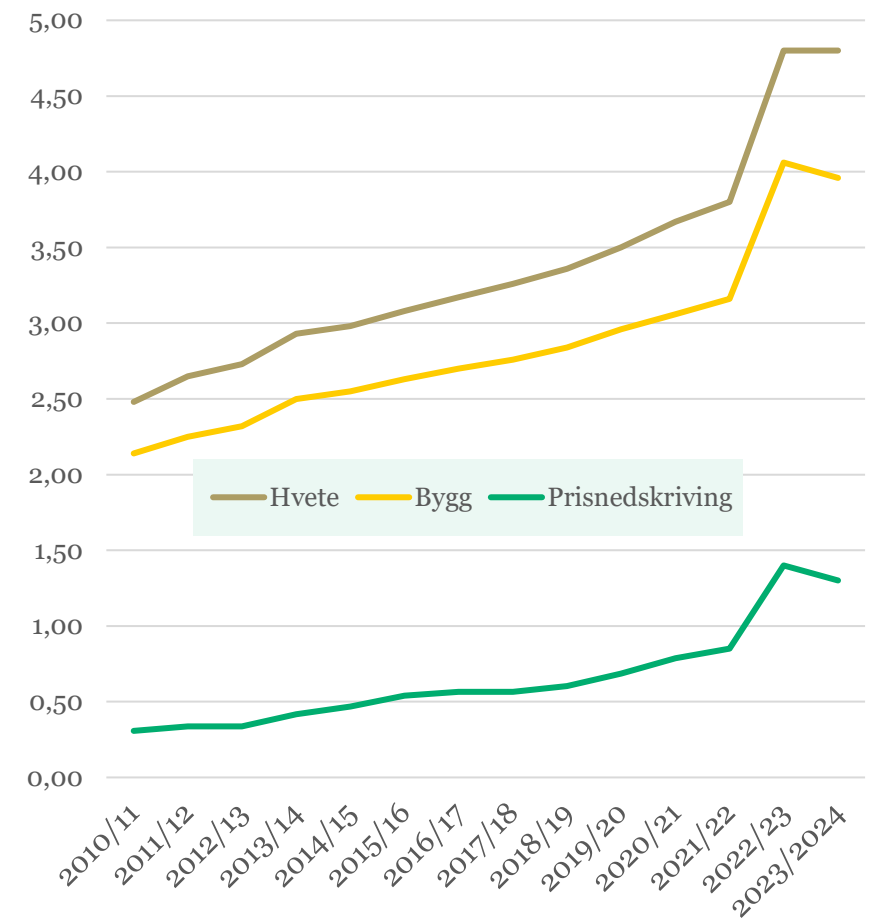
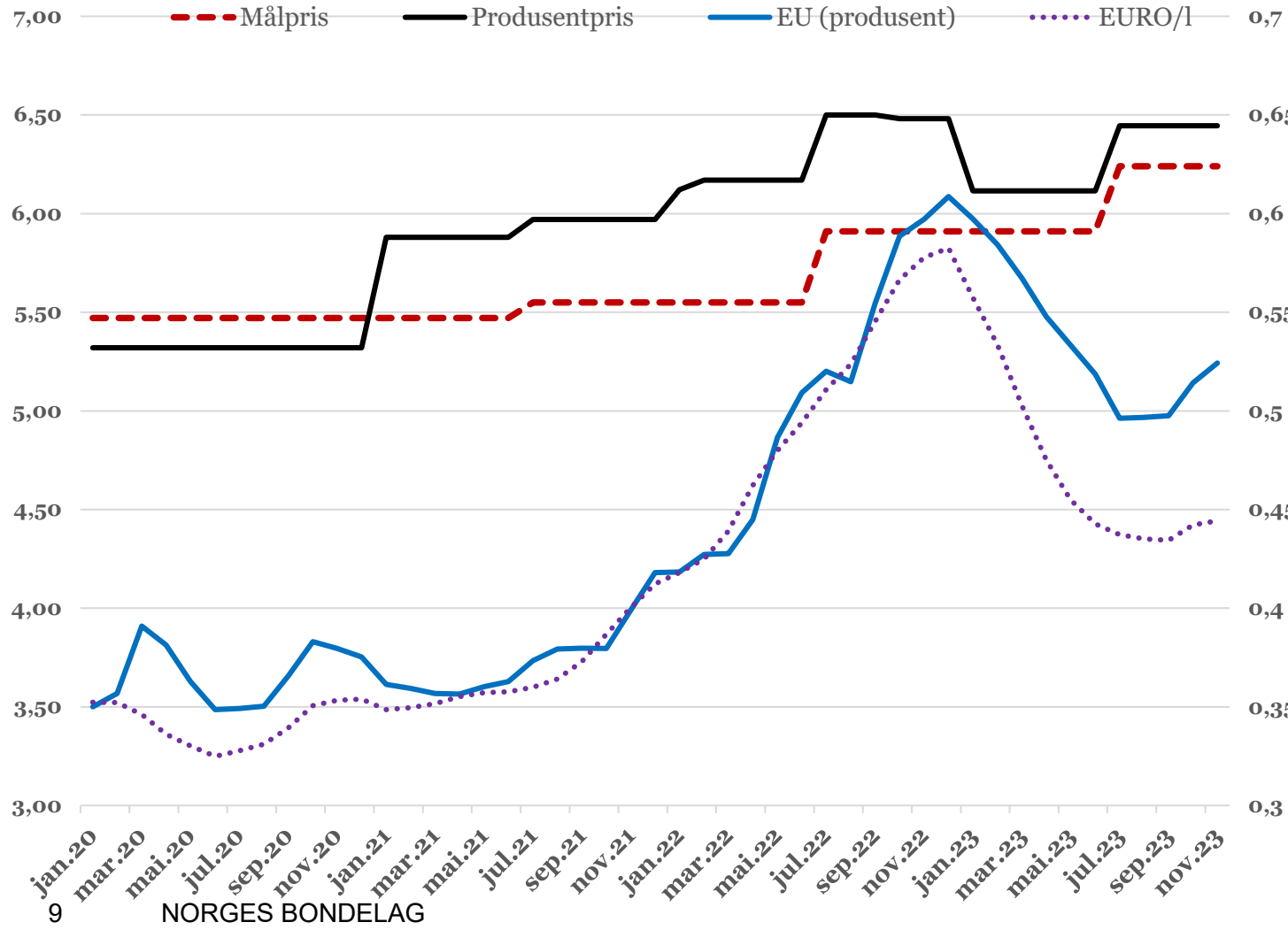

Utvikling i kraftfôrpriser

Prisutvikling. Melk. Korn.

Nytt tallgrunnlag og opptrappingsplan

- Avtalepartene (Staten og faglaga) ga 1/11-23 Budsjettnemnda for jordbruket et oppdrag: **Utarbeid en modifisert total kalkyle for det aktive jordbruket basert på vanlige regnskapsprinsipper!**
- Beregne kapitalslit etter historisk kost – Nominelle renter på gjeld
- Innarbeide jord- og kvoteleiekostnader. Det reduserer også kapitalen (både lånt og egen) fordi jord og kvote som eies av personer/foretak som ikke søker produksjonstilskudd holdes utafor total kalkylen.
- Kostnadsføre leid arbeid. Redusere arbeidsforbruket med leid arbeid.

Vil innebære:

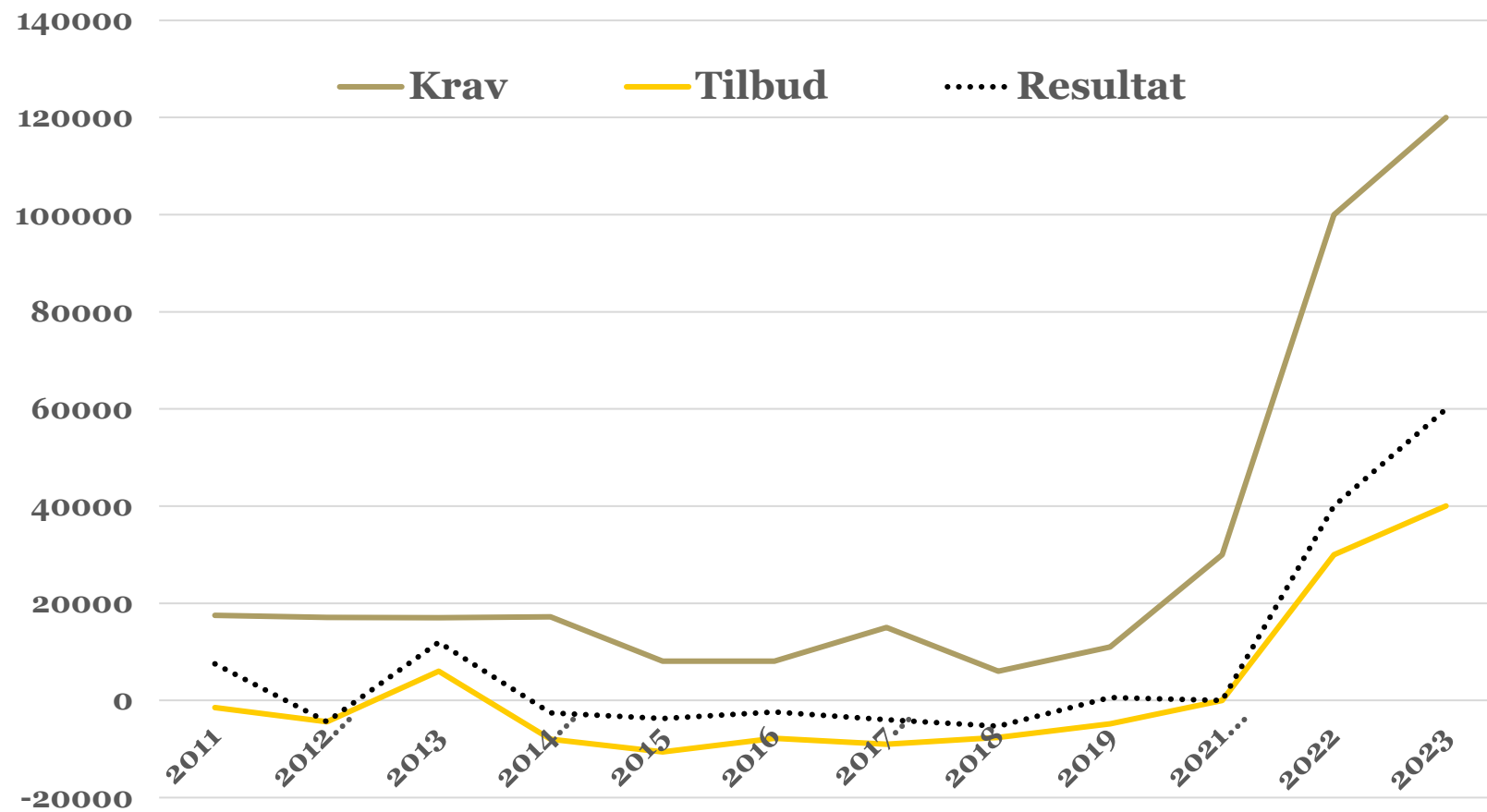
- ✓ Lavere nivå på «Vederlag til arbeid og egenkapital»
- ✓ Fordeler på 30.000 årsverk (ikke 40.000). Er kostnaden til leid arbeid større eller lavere enn lønnsevnen i jordbruket?
- ✓ Svakere utvikling i «Vederlag til EGET arbeid/familie årsverk» fra 21-23, pga fjerner effekt av finansiering. Men, sterkere inntektsutvikling i årene etter pga lavere avskrivningsgrunnlag.
- ✓ Tar vekk «den forhatte realrenta», men tar også bort en viss avkastning til egenkapitalen gjennom meravskrivningene

Nødvendige politiske avklaringer

- Hvilket resultatmål skal brukes i inntektssammenligning?
- Skal egenkapitalen gis en avkastning? Hvor stor eller hvilke hensyn skal tas?
- Antall timer i et årsverk?
- Sammenligningsgruppe?
- Hva slags datagrunnlag skal brukes til inntektsnivåssammenligning?
  - ✓ Modifisert total kalkyle ? Driftsgranskinger ? Skattedata ?
- Skal det stilles effektivitetskrav? Hvordan?
- Antall år på å nå inntektsmålet?

Jordbruksoppgjørene målt etter å legge til rette for å redusere inntektsgap. Kr/årsverk.

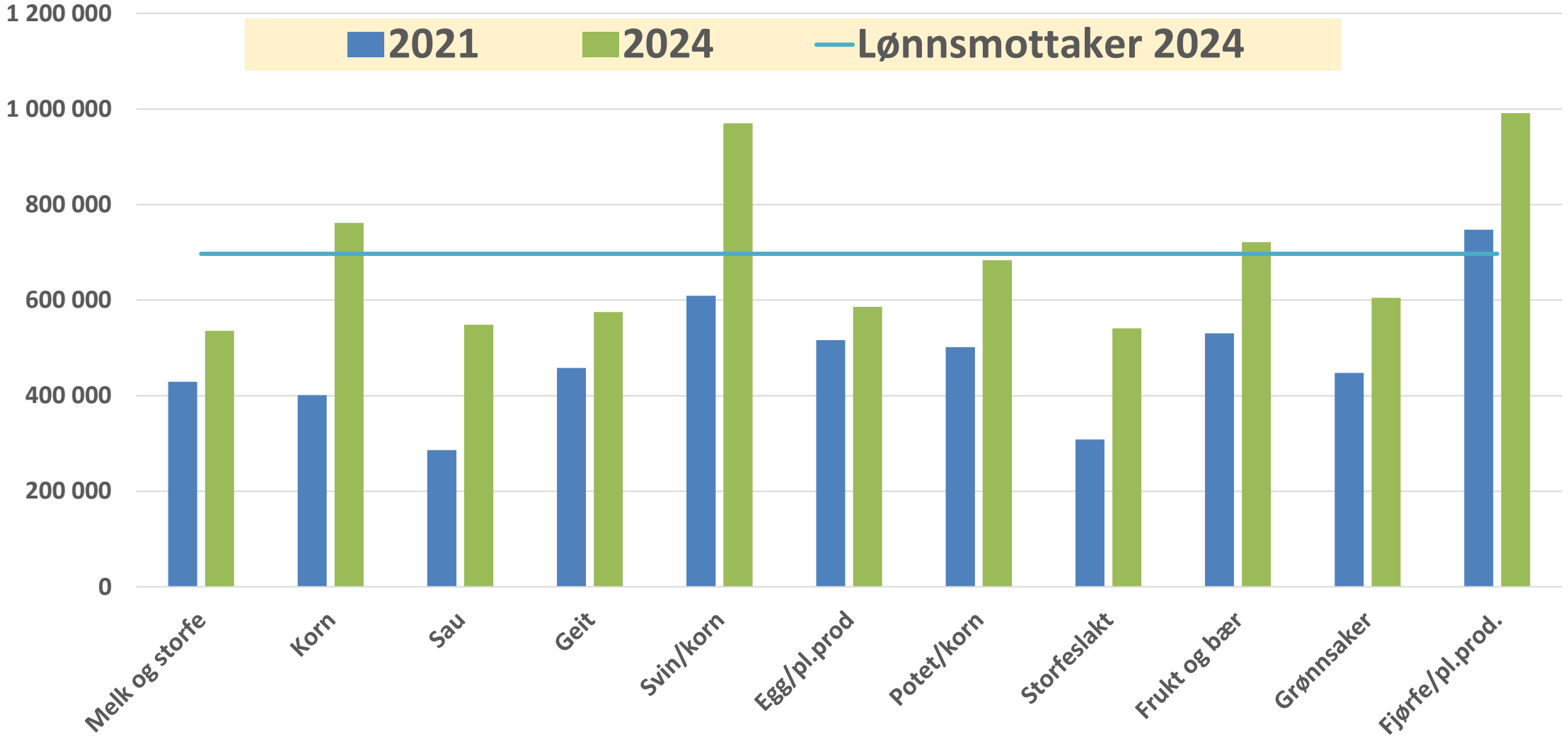
Gjennom de siste 2 oppgjørene er har jordbruket fått tilført: 12.261 mill. kr inkl. tilleggsforhandlinger = ca 325.000 kr pr bonde + 2.000 mill. kr i ekstrabevilgning 2022 + økte markedspriser på ikke-målprisprodukter.
Men samtidig – sterk kostnadsvekst

2022: Rekordhøy ramme. Mye for å dekke kostnadsvekst. Kompensasjon inneværende år.
2023: Lavere ramme. Mindre kostnadsvekst. Mer til å løfte inntekt og tette gap.
2024: ?

Referansebruk og lønnsnettaker

Hva gjør vi med prisnedskrivningstilskudd?

- Fjerne/reducere prisnedskrivningstilskuddet?
- Vil de som produserer melk, storfekjøtt, lam og annet kjøtt fra drøvtyggere bruke mer grovfôr om kraftfôret blir dyrere? Mindre import av kraftfôrråvarer vil gi økt sjølforsyning.
- Vil mindre prisforskjell mellom kjøtt fra drøvtyggere og kjøtt fra svin og fjørfe få forbrukeren til å kjøpe mere kjøtt fra drøvtyggere? Eller vil forbrukerne velge importerte alternativer som reduserer sjølforsyninga?
- Hva vil økt kraftfôrpris bety for økonomien i produksjon av svin, kylling, egg?
- Hva betyr økt råvarepris på norsk korn for etterspørsel og konkurransekraften for norske bakevarer?

– Vi må se på prisnedskrivning

Erling Gresseth er ammekubonde og styreleder i Tyr. Han har også en konsesjonsbeseining med verpehøns. Foto: Stian Eide

Av Stian Eide (Stian Eide)

Publisert: 16.12.22 15:08

Del

Erling Gresseth mener det haster med å øke inntektene i beitenæringene. Løsningen han ser for seg er å kutte i prisnedskrivning av kraftfôr, enten helt eller delvis.

WTO - internstøtte

Gul boks (AMS)

Tak på 11,449 mrd kr for
Norge

Handelsforstyrrende
støtte

Blå boks

Direkte utbetalinger under
produksjonsbegrensende
program.

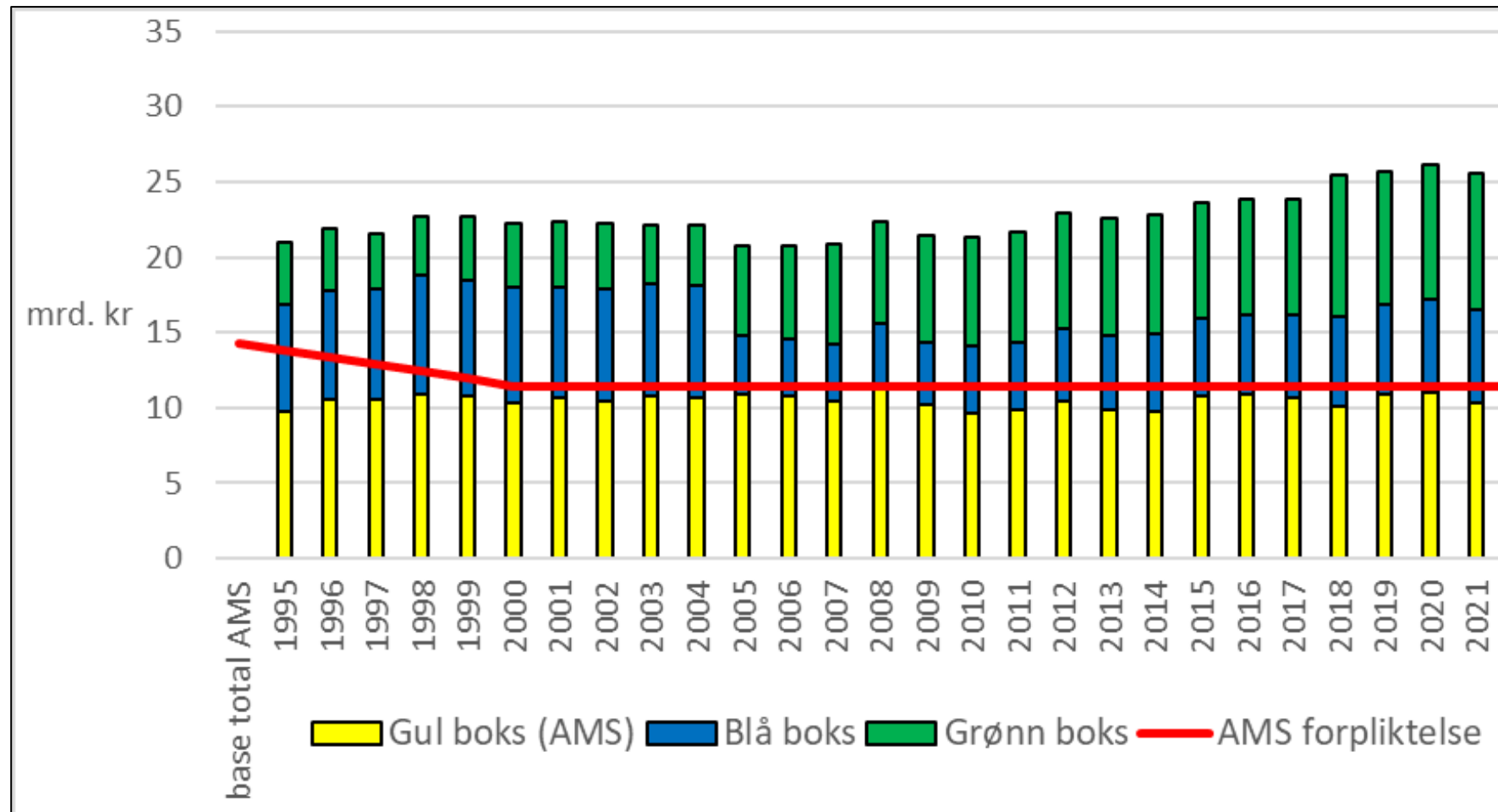
Basert på faste arealer og
avlinger, fast tall dyr eller
bare gitt til 85% av
produksjonen

Grønn boks

Ikke/minimalt
handelsvridende

De minimis - Ubetydelig støtte som utgjør 5% av produksjonsverdien

Norsk gul, blå og grønn støtte

Nye prissystemer for melk og/eller korn – vurderinger

- Ikke noe alternativ å ikke gjøre noe
- Melk og korn er helt ulike produksjoner og markeder, og ingen av dem er som kjøtt
  - Kornpris er både inntekt og kostnad for landbruket
  - Melk har omfattende «tilgrensende» ordninger som PU. Hva er konsekvensene for disse?
- Alle alternativ må vurderes etter hvordan de påvirker målene i landbrukspolitikken HERUNDER markedsordningene, mulighet for markedsregulering samt jordbruksavtalen og –forhandlingene
- Arbeidsgruppa leverer rapport 1. februar – behandles fram mot jordbruksforhandlingene og avgjøres i forhandlingene

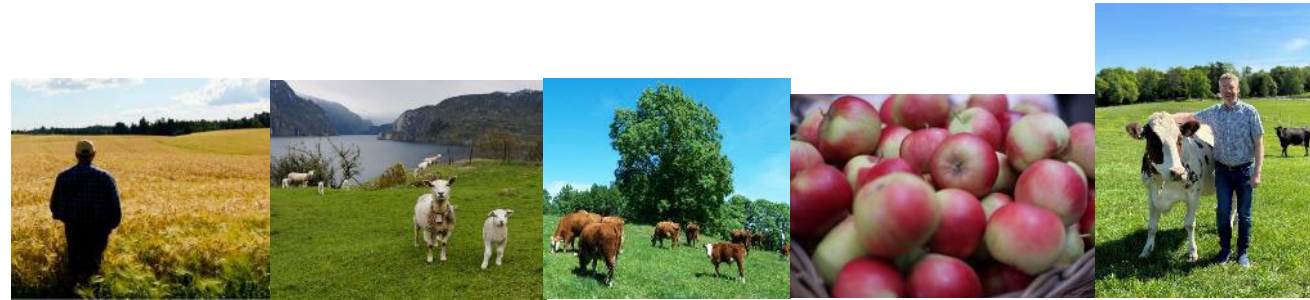

Nye markedsordninger for melk og korn – hva er viktigst?

- Forutsigbare priser?
- Markedsregulering med en markedsregulator?
- Samvirkebasert markedsregulering med mottaksplikt?
- Tilstrekkelig markedsandel til at markedsregulators priser blir fulgt i markedet?
- Tilstrekkelig reguleringsmuligheter gjennom lagring for å balansere markedet?
- Forutsigbare priser for industrien?
- Annet?

Skal noen grupper prioriteres??

Produksjoner

Områder

Størrelse

Det er dessverre mange som bekrefter det Bondelaget sa i jordbruksoppgjæret i vår: Økonomien i mjølkeproduksjon er kritisk dårlig. Renteøkningar, dårlige avlingar og generell kostnadsvekst synest å treffe denne produksjonen ekstra hardt. Mjølkeproduksjon og anna grovfôr vart prioritert i jordbruksoppgjæret, og det vil merkast på tilskotsutbetalingane i februar. Men dette blir ikkje retta opp på eitt oppgjæ, seier Gimming.

Endring i produksjonsandeler. 2010-2022 (%)

	Storfekjøtt	Sau og lam	Svinekjøtt	Fjørfekjøtt	Egg	Melk	SUM ALLE
Viken	1,3	0,5	-1,6	-1,6	-4,5	0,1	-5,8
Innlandet	2,1	1,0	3,4	-3,5	1,7	0,0	4,7
Vestfold og Telemark	0,9	-0,3	-1,6	-1,6	-0,6	0,1	-3,1
Agder	0,5	0,2	0,5	-0,3	-0,3	-0,2	0,4
Rogaland	0,1	0,5	-0,6	12,9	-4,4	0,5	9,0
Vestland	-1,6	-0,3	0,2	-0,7	-1,3	-0,4	-4,1
Møre og Romsdal	-1,6	-0,2	-0,1		0,0	-0,6	-2,5
Trøndelag	-0,6	0,9	0,2	-5,1	9,4	0,8	5,6
Nordland	-0,8	-1,4	0,1		-0,1	-0,2	-2,4
Troms og Finnmark	-0,3	-0,9	-0,3		-0,1	0,0	-1,6

Skal velferdsordningen prioriteres?

Velferdsordningene er økt med 380 mill. kr siste 2 år

- Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid – løftet taket mye i forhandlingene 2023
- Problemstilling i år: Avkorting av avløsertilskudd pga lønn eller ytelser fra NAV.

Hvilke(-n) av ordningene er mest viktig å prioritere i år?

Skal investerings- virkemidler prioriteres?

IBU-midlene er økt relativt mye de siste åra. I jordbruksoppgjøret i 2021 (dvs. for året 2022) blei det bevilget 679, 5 mill. kr. til IBU. For året 2024 er IBU-pottene på 1221 mill. kr. Nesten en dobling i løpet av tre år.

- Bør IBU-potten heves videre i de kommende jordbruksforhandlingene?
- Bør støtteandelen også for andre investeringer heves opp til samme øvre grense og tilskuddsprosent som for ombygging til løsdrift for storfe (50 % og 5 mill. kr.)

Bærekraftig landbruk

Norsk landbruk er bærekraftig, men vi vil bli mer bærekraftig fram mot 2030 i tråd med FNs målsetting. Å produsere næringsrik og trygg mat til forbrukeren er en del av samfunnsoppdraget vårt.

- Klimaarbeidet i landbruket
- RMP
- Oslofjorden
- Gjødsehandtering – Ny gjødsehandlingsforskrift på trappene
- Helhetlig plan for bærekraftig bruk av nitrogen i jordbruket

Klima og miljø. Flom, tørke og annen elendighet.

- **Produksjonssviktordningen:** Skal vi styrke den (på bekostning av noe annet ?)
- Hvor høyt skal vi prioritere **klima- og miljøvirkemidler**? KLD prioriterer det VELDIG høyt.
  - RMP, herunder Oslofjorden
  - SMIL
  - Biogass
  - Arbeidsgruppe knytte klimakrav til husdyrtilskudd.
  - Delrapport i vinter. Hovedrapport 1/10-24

7466 søknader etter produksjonssvikt i jordbruket

Landbruksdirektoratet har mottatt 7466 søknader om tilskudd ved produksjonssvikt. Dette er langt flere enn etter en vanlig vekstsesong – men ikke i nærheten av tørkeåret 2018.

Publisert: 02.11.2023 Sist oppdatert: 02.11.2023

 Skriv ut

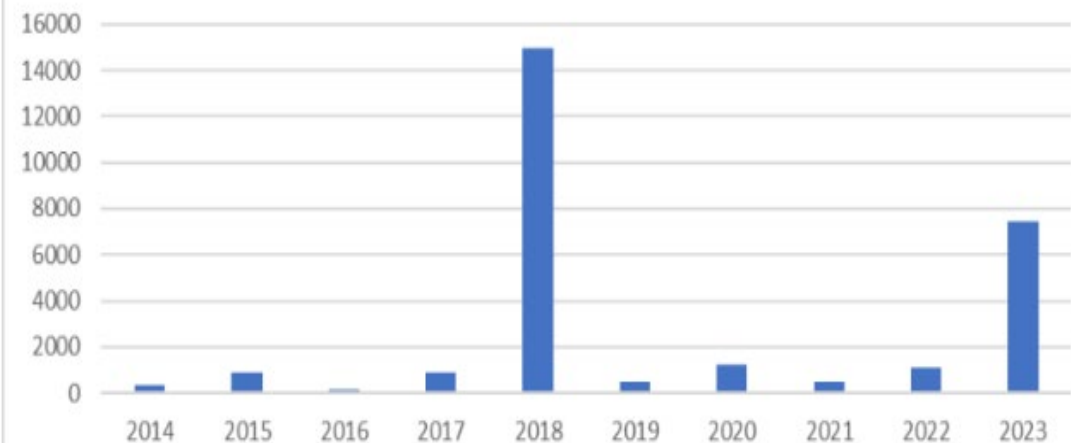
Flom i Drammensvassdraget 2023 Foto Torbjørn Tandberg

63 prosent av søknadene gjelder kornproduksjon og 32 prosent er innen grovfôrproduksjon. Av de gjenværende søknadene er de fleste innen potet- og honningproduksjon.

Som ventet er omfanget av søknader størst i Innlandet og Oslo og Viken, men også i Vestfold og Telemark, Agder og Troms og Finnmark er det langt flere søknader enn i et gjennomsnittså.

Prognoser fra september tilsa at det ville komme rundt 6600 søknader og at tilskuddsbeløpet ville ligge rundt 560 mill. kroner.

Antall søknader siste 10 år til ordningen tilskudd ved produksjonssvikt

Effekter av «Hans» og Tørke

- Kornavlinger og kvalitet. - 1450 mill. kr ?
- Potet: Usikkert, dårligere enn 2022, bedre enn siste 10 år.
- Grønnsaker: Vanningsanlegg. Små avlingsreduksjoner. Lite rammet av flom.
- Frukt, bær: Gode avlinger av plomme. Eple tegner bra
- Grovt anslag: 1,6 mrd. kr i reduserte salgsinntekter i 2023?
- Oppsummert netto effekt: ca 1 mrd. kr i reduserte inntekter = ca 25.000 kr/årsverk, men med enorme individuelle forskjeller!

Aksjonsberedskap

Målet er å inngå en jordbruksavtale. Men Bondelaget skal alltid ha gode aksjonsplaner, som kan iverksettes om det blir brudd i forhandlingene. Er ditt lokallag beredt?

Økologisk produksjon

- Hvordan øke salget av norske økologiske produkter?
- Nytt pristilskudd på økologisk melk fra 1. januar 2024 på 40 øre per liter
  - Ment å kunne brukes til å redusere kostnadene til lav anvendelsesgrad for økologisk melk
  - Tines vurdering av markedssituasjonen gjør at 30 øre per liter brukes til økt pris avtalepris og resten brukes for å redusere kostnadene til lav anvendelsesgrad

Rom for økt produksjon av økologisk korn

- Fôrkorn: Import av råvarer til kraftfôr som vi kan produsere i Norge
- Matkorn: Høy importandel også for økologisk matkorn
- Import av økologisk korn = tapte markedsmuligheter
- Hvordan øke norsk produksjon av økologisk korn?

Ku- og geitemelk

- Melkeproduksjonen ble prioritert i oppgjøret i 2023
- Men det er fortsatt utfordringer med lønnsomheten
- Hvordan kan vi løfte best løfte økonomien i melkeproduksjonen videre?

Kvoteordningen for melk

- Endringer i oppgjøret 2023 for å få økt andel eid kvote
  - 100 prosent av kvotemengden kan selges privat i omsetningsrundene for 2023 og 2024
  - Gevinst ved isolert realisasjon skal ikke inngå i person inntektsgrunnlaget fra og med skatteåret 2024
- Taket for kumelkkvote ble redusert fra 900 tonn til 700 tonn og for geitemelkkvote til 350 tonn

Storfekjøtt

- Krevende markedssituasjon med høye reguleringslagre
- Redusert produsentpris med 4 kr per kg
- Tiltak: kalveslakting og produsentråd
- Avvikling av telledato?
  - Landbruksdirektoratet utreder
- Hva er det viktigste vi kan gjøre i 2024?

Tror på markedsbalanse for storfe tidligst 2025

Leder produsentråd: Konrad Kongshaug produserer storfekjøtt fra melkekyr og ammekyr, og er styremedlem i Norges Bondelag. Foto: Lars Olav Haug

Av Sean Eide

Publisert: 10.10.23 15:44

Produsentråd storfe har hatt første møte, og leder Konrad Kongshaug er tydelig på at det ikke noen enkel oppgave å få markedet tilbake i balanse.

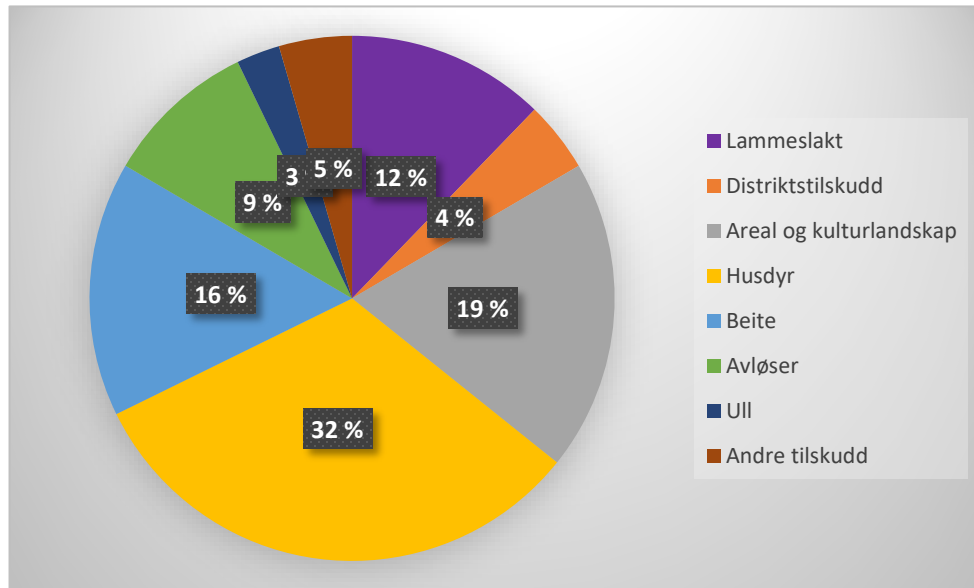
For abonnenter

Overproduksjon av storfe og nedsatt pris ødelegger økonomien for mange storfekjøttprodusenter, og mandag 9. oktober hadde Produsentråd storfe første møte. Det ble opprettet etter at Nortura ba Norges Bondelag opprette rådet for å forsterke markedsregulators tiltak, og ledes av Konrad Kongshaug.

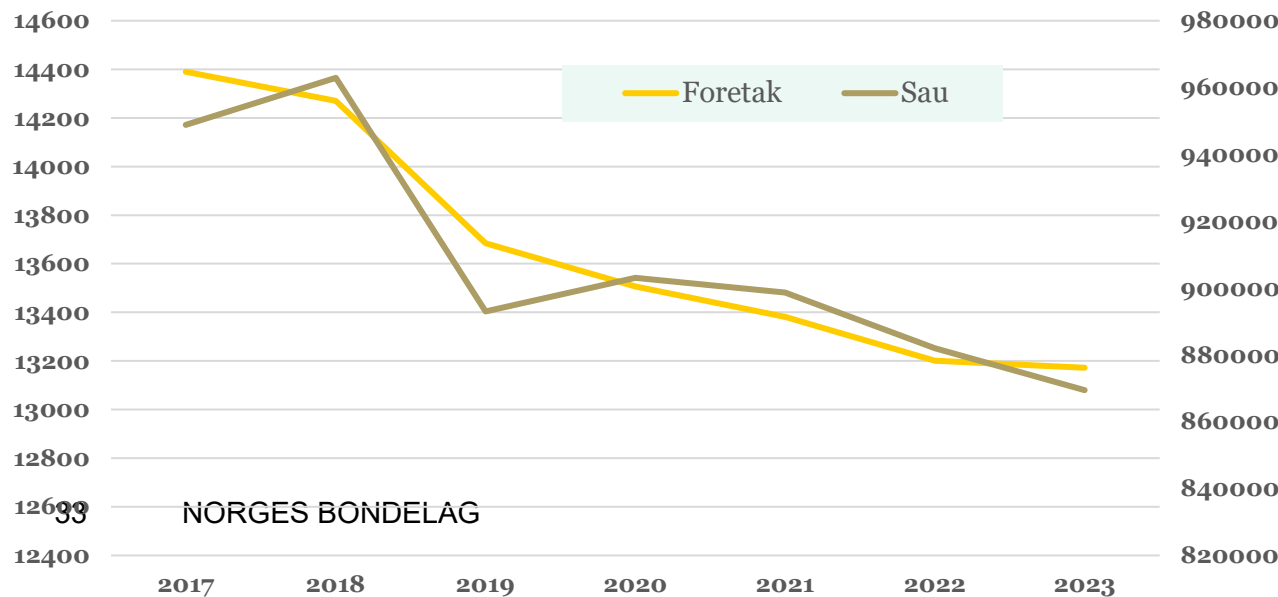
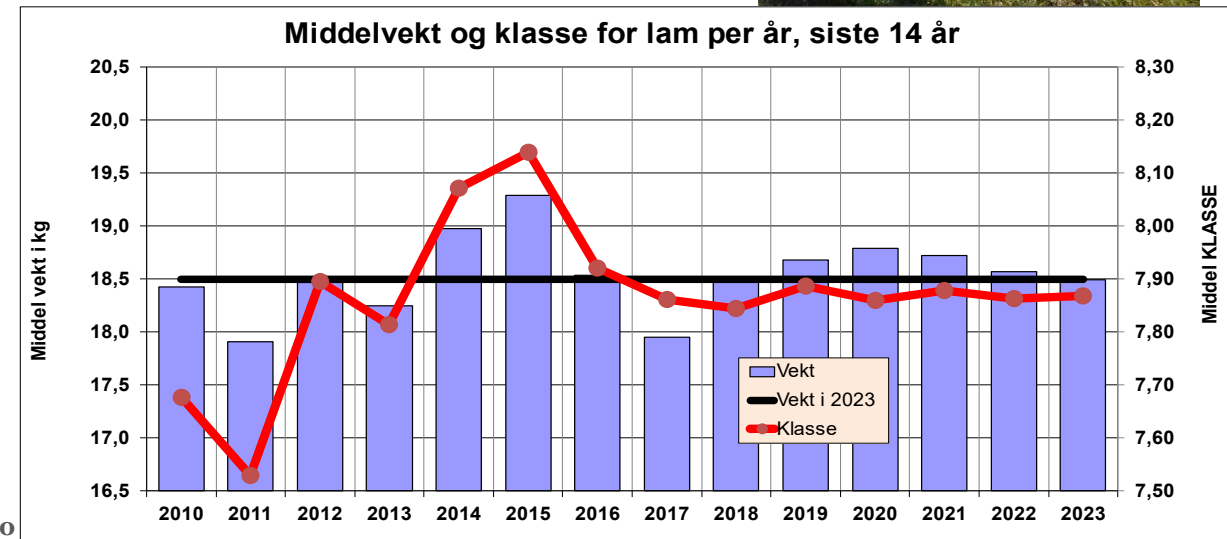
Kongshaug produserer storfekjøtt fra ammeku med full framføring og innkjøpte NRF-kalver, og er styremedlem i Norge Bondelag. Lederen er helt åpen på at det er en krevende jobb rådet har foran seg.

Sau og lam – god markedsbalanse

Bør lammeslakttilskuddet endres?

Slakteria har aldri fått inn så få sauer og lam som i år

Opprettet produsentråd for svinekjøtt

Seminstatistik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Endring 2022-23	% endr 3 mndr	% endr 5 mndr
Januar	37700	32458	30139	26521	26101	26231	0,5	-4,1	-2,6
Februar	29403	26920	25064	26110	25164	23562	-6,4	-3,7	-3,6
Mars	35558	29254	28573	27707	25161	25178	0,1	-1,9	-3,7
April	30213	30664	27844	26287	25340	23704	-6,5	-4,3	-3,5
Mai	32648	27665	24704	26138	26825	26030	-3,0	-3,1	-3,0
Juni	32082	28034	29862	26405	24298	23963	-1,4	-3,6	-3,4
Juli	31616	30425	26411	27562	24971	25481	2,0	-0,8	-1,8
August	33947	31344	28117	27180	27009	25757	-4,6	-1,4	-2,7
September	28153	27345	27970	26022	25682	25265	-1,6	-1,5	-1,8
Oktober	32764	29209	25554	25396	25542	26195	2,6	-1,3	-0,7
November	30766	28007	27999	27384	25427	22640	-11,0	-3,3	-2,6
Desember	28877	28115	27511	26161	24739				
SUM, ÅR	383727	349440	329748	318873	306259				
Sum t.o.m. nov	354850	321325	302237	292712	281520	274006	-2,7		

Ta ned bedekningene med 5 prosent!! Reduser slaktevektene etter nyttår

Fjoråret var grise godt for svinebønder

Statsautorisert regnskapsfører Andreas Lundegård mener 2022 var et sært tiltrengt lyspunkt for bøndene på Haugalandet, men nå ser han skyer i horisonten. Foto: Økland Foto

Egg og fjørfekjøtt

- Se plansje om prisnedskrivning korn
- Selv med full konsesjon når ikke verpehøns taket for avløsertilskudd ferie og fritid. Slaktekylling når taket ved 215.000 slakt
- Referansebruk med slaktekylling ligger på “inntekstoppen” med litt under 1 mill. kr i vederlag til arbeid og egenkapital pr årsverk.
  - Resultatmålet skal dekke alt arbeid og egenkapital pr årsverk, disse produksjonene er kapitalkrevende.
- Referansebruk med verpehøns ligger over 300.000 kr/årsverk lavere
- Det er for tiden markedsbalanse for egg.
- WTO-avtalen begrenser antall dyr husdyrtilskuddet for verpehøner kan gis til.

Korn og kraftfôr

- 2023 ble et dårlig år for kornprodusenten på grunn av lave avlinger med dårlig kvalitet og værskadet korn
- Hva er viktigst for 2024
  - Økt pris (målpris?)
  - Økt arealtilskudd
  - Kombinasjon av tilskudd og pris
  - Økte tilskuddene til RMP og SMIL

Hvordan øke produksjonen av mathvete?

- Større prisdifferanse mellom mathvete og bygg?
- Høyere pris på fôrhvete?
- Eget arealtilskudd for hvete?
- Nye og bedre sorter tilpasset norske forhold?
- Økt tilskudd til tørke- og lagerkapasitet på garden?

Tiltak for bedre agronomi og økt produksjon

- Landbruksdirektoratet utreder utviklingstilskudd for god jordhelsepraksis, herunder vekstskiftetilskudd med korn og olje- og proteinvekster. Hva er det viktigste tiltaket for å få bedret jordhelsepraksis i kornproduksjonen?

Grønnsaker, frukt, bær og potet

- Målpriser, arealtilskudd og investeringsvirkemidler forhandles det om i jordbruksforhandlingene.
- Andre sentrale temaer for grøntnæringa er tollvernet, tilgang på utenlandsk arbeidskraft, strømpriser og tilgang på plantevernmidler- som er arbeid som kontinuerlig følges opp.

Arealtilskudd: Frukt, bær, grønt, potet og korn

Vekstgruppe	Gjeldende sats kr/daa i sone							
	1	2	3	4	5A	5B	6	7
Potet			688				1440	
Grønnsaker 1-300			1450				2450	
301 -			1150				2150	
Frukt 1-75		1980				2730		
76 -		1750				2500		
Bær m.m. 1-150		2080				2530		
151 -		1850				2300		

Ved siste jordbruksoppgjør ble partene etter krav fra Norges Bondelag enig om å differensiere satsene for arealtilskudd for grønnsaker, frukt og bær i alle soner etter foretakets areal av disse vekstene. For korn og potet ble man enig om at det ikke skal innføres tak på eller strukturdifferensiering av arealtilskuddene.

Hvordan skal målprisene endres?

Videre grøntsatsing

- Hvordan øke norskandelen for frukt, bær og grønnsaker?
- Rapporten «Grøntsektoren mot 2035» - grunnlag for de siste års forhandlinger
- Hvordan bringe satsingen videre og bedre økonomien i grøntnæringa?

Finn mer informasjon om innspill til jordbruksforhandlingene på bondelaget.no

- Bondelaget.no-> For lokallag og tillitsvalgte
-> Studiearbeid

The screenshot shows a web browser window with a yellow address bar. The page content is titled "For lokallag og tillitsvalgte" and features a vertical list of menu items. The item "Studiearbeid: Innspill til jordbruksforhandlingene" is highlighted in yellow. Other items include "Drift av lokallag", "Økonomi", "Årsmøte i lokallaget", "Korona: Råd og retningslinjer for lokallaget", "Malawiprojektet", "Åpen Gård for arrangører", "HMS og beredskap", "Skole og utdanning", "Medlemsverving", "125-årsjubileum", "Vårkampanje 2022: På lag med Bonden", "Klimaarbeid i lokallaget", and "Reiseregning for tillitsvalgte". At the bottom, there is a dark brown bar labeled "Relaterte lenker".

Sammenstilling av innspill

Alle innspill blir lest – ikke alle får gjennomslag.

Forhandlingsutvalget har ansvaret for å gjøre prioriteringer og sikre et best mulig resultat for bøndene.

Vi må i fellesskap bidra til å sette landbrukspolitikken på dagsorden og bidra til oppslutning om jordbrukets krav!

**Lykke til med årets studie- og høringsarbeid i lokallaget.
Husk fristen 12. februar!**